

HANNİBAL

HELENİSTİK BİR HAYAT

Eve MacDonald

Türkçesi
Faruk Uysal

BIYOĞRAFI

HECE

Eve MacDonald

Kanada Halifax'da doğdu. University of Alberta'nın (Kanada) Klasikler bölümünden derece ile mezun oldu. Daha sonra Londra'da Arkeoloji Enstitüsü'nde yüksek lisans ve University of Ottawa'da (Kanada) Antik Dönem Tarihi konusunda doktora yaptı.

Hâlen Cardiff Üniversitesi'nde Antik Dönem Tarihi Öğretim Üyesi olarak çalışmakta olup, Roma İmparatorluğu'nun içinde ve dışındaki kültürler hakkında araştırmalar yap-

makta, Kartaca, Roma ve Yunan arkeolojisi ve tarihine dair dersler vermektedir. Arkeolojik saha çalışmaları Eve'in bilimsel deneyimlerinin her zaman önemli bir parçası olmuştur. İtalya'da ve Tunus Kartaca'da yapılan kazı çalışmalarına katıldı. En son yaptığı saha çalışmaları, "Persler ve Komşuları Projesi" için Gürcistan, İran ve Umman'daki Sasani Pers İleri Karakolları'nın kazılarını kapsamaktadır.

Eve, çalıştığı arkeolojik ve kültürel alanlarla ilgili olarak Akdeniz ve Orta Doğu'da rehber olarak çalıştı. Yunanistan, Türkiye, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'ya turlar düzenledi.

Kartaca tarihi ve arkeolojisi üzerine uzun çalışmalar sonucu ortaya çıkan *Hannibal: Helenistik Bir Hayat*, yazarın ilk kitabıdır. Eve, Sasani İmparatorluğu'nun tarihi üzerine yeni bir kitap çalışması içindedir. Londra'da yaşıyor.

Faruk Uysal

Antalya Korkuteli 1956 doğumlu olan Uysal, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünü bitirdi. ABD'de Western Illinois University'de yüksek lisans yaptı. Kamu kurumlarında denetim elemanı olarak çalıştı, idari görevlerde bulundu. Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te iki yıl görev yaptı.

Şiir ve yazı hayatına üniversite yıllarında başlayan Uysal, Kıyam dergisinin kurucularındandır. Şiir, yazı ve çevirilerini, Kıyam, Maveria, Aylık Dergi, Kayıtlar, Yedi İklim, Dergâh, Hece ve Edebiyat Ortamı dergilerinde yayımladı. Yazılarında zaman zaman Korkut Soylu müstearını kullandı.

Kitapları: **Şiir**; *Beyaz Yürüyüş*, *Kayıp Konuşmacı*, *Kırılmalar*. **Çeviri**; Edward Estlin Cummings'ten *Seçilmiş 100 Şiir*. **Günlük**; *Taşkent Defteri* (Türkiye Yazarlar Birliği 2016 gezi ödülü), **İnceleme**; *Bir Devletin Anatomisi*.

H A N N İ B A L
HELENİSTİK BİR HAYAT

Eve MacDonald

Türkçesi
Faruk Uysal

Hece Yayınları: 516
Biyografi

Orijinal adı
HANNİBAL: A Hellenistic Life

*Bu kitabın telif hakkı © Hece Yayınları tarafından
©A&A Rights Agency aracılığıyla "Yale Representation Limited" dan alınmıştır.*

©Hece Yayınları

İngilizce aslından çeviren
Faruk Uysal

Yayın Yönetmeni
Muhsin Mete

Editörü
Murat Kılıç

Birinci Baskı
Kasım 2018

Kapak Tasarımı
www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık
Hece Yayınları

ISBN: 978-605-7547-04-0

Baskı
www.dumat.com.tr

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak No: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara Yazışma: P.K. 79
Yenişehir/Ankara T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr
Sertifika No: 17672

*Halam Elizabeth (Betty) MacDonald'a (1930-2011),
ilham ve teşvikleri için.*

İÇİNDEKİLER

Sunuş /	9
Teşekkür /	13
Resim ve Haritalar /	15
Soy Ağacı /	28
Giriş: Sıradışı Düşman /	29
Bölüm 1: Hannibal ve Kartaca /	37
Bölüm 2: Helenistik Dünyada Büyük Bir Adam:	
İskender'den Hamilkar'a /	59
Bölüm 3: Babasının Oğlu /	85
Bölüm 4: Gades'ten Saguntum'a Barsid İberyaya /	109
Bölüm 5: Efsane: Hannibal İtalya'ya Gidiyor /	137
Bölüm 6: Trebia'dan Trasimeno'ya Fatih Hannibal /	161
Bölüm 7: Zirve: Cannae ve İtalya'da Savaş /	187
Bölüm 8: Cannae'den Sonra /	213
Bölüm 9: Hannibal'ın İkilemi, 212-209 /	241
Bölüm 10: Yeniden Alplerde /	269
Bölüm 11: Hannibal Dönüyor /	293
Bölüm 12: Hannibal Sürgünde /	319
Sonsöz: Hannibal Sonrası /	331
Notlar /	347
Kaynakça /	457
Dizin /	489

SUNUŞ

Tarihi yazan ya da yazdıran imparatorlar, krallar, sultanlar, kahramanlar, seçkinler, zenginlerdir. Bu durum benim tarihe karşı hep mesafeli ve kuşkucu olmama neden olmuştur. Ama Hannibal'ın durumu farklıdır. O da bir seçkin, bir general, bir kahraman olmasına karşın, kendi tarihini yazamamıştır. Onun tarihini biz, düşmanı Romalıların yazdıklarından ve yazdırdıklarından okuyoruz. Polybius, Diodorus, Siculus, Plutarch, Zonaras'dan...

Roma, Kartaca ve Hannibal'a ait her şeyi yok etmesine rağmen, Hannibal, iki bin küsur yıl sonra hâlâ var olmayı başarabiliyor. Bakın, Kartaca yok ama Hannibal var.

Kitabın yazarı Eve MacDonald şöyle söylüyor: "Hannibal'ın adı, aynı zamanda, Roma ile savaşan bir kahraman olarak Avrupa sömürge güçleri ile mücadelede somutlaşarak kolonyalizm sonrası Kuzey Afrika'da yankılandı. Eski Libya diktatörü Muammer Kaddafi, en küçük oğluna Hannibal adını verdi ve Arap Baharı sonrası Hannibal'ın anısı Kuzey Afrika kültürel mirasında kesinlikle başka bir anlam üstlenecektir."

Ben bu kitabın muhatabı olan okuyucunun, en az hayatının bir noktasında ya okuduğu bir romanda ya izlediği bir tiyatrodan, bir filmde, bir belgeselde, bir operada, ya da başka bir şekilde yolunun Hannibal ile kesişmiş olmasını kuvvetle muhtemel görüyorum.

Örneğin, ünlü Rus şair Puşkin'in biyografisini okurken ataları-

nın soy adının Hannibal olduğunu öğrenince şaşırmışım. Hannibal söz konusu olunca, zaman ve mekân kavramları aşılabilir.

“Hele var ki bir tablo / Görse şaşar Anibal / Ördeklerden bir filo / Bir de kazdan amiral”. Ne zaman duydum bilmiyorum, ama ilk duyduğumda bir mâni olduğunu sanmışım. Meğer hiciv şairi Fazıl Ahmet Aykaç'a ait bir dörtlükmüş.

Hannibal, korku romanlarının ve korku filmlerinin başrol oyuncularına isim oldu. Bir dizide seri katil ve yamyam birine, Hannibal isminin verilmesi, bana kasıtlı bir tercih gibi geldi ve diziyi bu yüzden iki bölümden fazla izleyemedim.

Kitabın adı, *Hannibal: Helenistik Bir Hayat*. “Helenistik” sözcüğünden pekâlâ farklı şeyler anlayabiliriz. Bu da bizi derin bir tartışmanın ortasına sürükleyebilir. Öyle ya, ne demek “Helenistik”? Hannibal'ın yaşamı nasıl olur da “Helenistik” olarak nitelendirilebilir?

“Helenistik” tabiri, Büyük İskender'den sonraki Yunan sanatı, tarihi ve kültürüyle ilgili olarak kullanıldığı gibi, Büyük İskender'in istila ettiği topraklarda Grek kültürünün Doğu kültürüyle karışması sonucu oluşan melez kültürü ve Grek etkisi olmaksızın Diadokların hâkimiyeti boyunca ortaya çıkan bir kültürü ifade etmek için de kullanılabilir.

Kitabın orijinalinde “Punic” olarak geçen sözcüğü, ülkemizdeki akademik çalışmalarda ve tercümelere yaygın kullanımını dikkate alarak dilimize “Pön” olarak aktardım. Kitapta çok sayıda kişi adı geçmektedir. Kaynaklardan* Pön dilindeki yazılışını öğrendiğim kişi adlarının, İngilizcesini değil, Pön dilindeki yazı-

* Bk. Benz, Frank L., Personal Names In The Phoenician And Punic Inscriptions, Biblical Institute Press, Roma, 1972.

lışlarını tercih ettim; “Barcid” yerine “Barsid”, “Hamilcar” yerine “Hamilkar”, “Carthalo” yerine “Kartalo” gibi.

Çeviri için, iki dilin de (kaynak ve hedef diller) bilinmesi ön koşuludur, ama işlemin doğası bu kadar dar değildir. Çevirinin bir de değişik tutum ve yöntemler bilmeyi gerektiren türsel tarafı vardır. Şiir bilgisi olmadan şiir çevirmek veya felsefe bilgisi olmadan felsefi bir metni çevirmek ya da tarih bilgisi olmadan tarihi bir metni çevirmek çoğu kez isabetli bir çaba değildir.

Bu açıdan tarih bilgimin yetersizliğinin farkında olarak küçük tarih araştırmalarının yanı sıra, konunun uzmanlarına da başvurma ihtiyacı duydum. Bunlardan biri var ki burada ismini anmadan geçemeyeceğim. Başım sıkıştıkça bilgisine başvurduğum ve kitabın bilimsel editörlüğünü de üstlenen değerli Arş. Gör. Murat Kılıç’a teşekkür ediyorum.

Bir dilden başka bir dile giderken bilgi kaybının olmaması kaçınılmazdır. Bütün çabama ve özenime rağmen Türkçeye aktarmada eksiklikler ve yanlışlıklar olmuşsa bunlar için şimdiden kitabın değerli yazarından ve okurlardan özür diliyorum.

Ayrıca beni bu uzun ve yorucu uğraşa sokan, tarih bilgime yeni bilgiler ekleme fırsatı veren yayıncım Ömer Faruk Ergezen ve cümlelerde önemli dokunuşları bulunan yayın yönetmeni Muh-sin Mete’ye de teşekkür etmek istiyorum.

Okurları da tarihi bir bütün olarak görmeleri ve Hannibal’ı, daha doğrusu içlerindeki hayal gücünü, zafer tutkusunu tanımaları için kitabın sayfalarına davet ediyorum.

Faruk Uysal
Kasım 2018, Ankara

TEŞEKKÜR

Bu kitabı yazma sürecinde bana yardımcı dokunan birçok insan oldu. Bu listenin başında Yale Üniversitesi Yayınlarındaki çok sabırlı editörlerim Heather McCallum ve Rachael Lonsdale geliyor. Ayrıca hatalarımı tespit eden, sorunlarımı ve atladığım bölümleri görmeme yardım eden, faydalı gözlemleri ve teşvikleriyle gözümü açan isimsiz okuyucuların yorumlarına da oldukça müteşekkirim. Geriye kalan hatalar zaten bana aittir. İyi dostlarım ve iş arkadaşlarım Sandra Bingham ve Stephen Copp bu hikâyenin yaratılmasına birçok yönden yardımcı oldular. Reading Üniversitesi'nde "Kartaca" dersini alıp birçok fikri, düşüncesi ve yorumu olan öğrencilerim kitabın son aşamalarında Hannibal konusundaki fikirlerimi toparlamama çok yardımcı oldular. Birçok arkadaşım, ailem ve iş arkadaşlarım da her zaman beni cesaretlendirdiler ve Hannibal'dan başka düşünülecek şeyler olduğunu söylediğimde beni her zaman dinlediler, onlara da müteşekkirim. Teşekkürlerin en büyüğünü ise eşim Keith Tracey'e etmeliyim, sabırla, yetkin editörlüğüyle bu kitabın çok daha iyi olmasını sağladı.

RESİM VE HARİTALAR

RESİMLER

1. Yıldızlı Bronz Zırh, Tunus Ksour es-Saf'dan, MÖ üçüncü yüzyıl © Musée National du Bardo, Tunus.
2. Eryx'den Drepanum'a (Trapani) doğru bir görünüm ve Ae-gate adaları. Yazarın fotoğrafı.
3. *Hannibal'ın Yemini*, Benjamin West, 1770. Kraliyet Koleksiyonu © Majesteleri Kraliçe Elizabeth II 2014.
4. *Hannibal'ın Yemini*, on dokuzuncu yüzyıl çizgi romanı Britanya Müzesi.
5. Pön di-şekeli, bir yüzünde Melqart (muhtemelen Hamilkar) diğer yüzünde fil ve üzerinde eli sopalı fil sürücüsü kabartması, tarih MÖ 237-209. Britanya Müzesi.
6. *Hannibal Alpleri Geçiyor*, Heinrich Leutemann, 1866, gravür, elle boyanmış. Yale University Sanat Galerisi ortak alanında sergileniyor.
7. *Hasdrubal'ın Kafası Hannibal'a Verilirken*, Giambattista Tiepolo, 1725-1730. © Kunsthistorisches Müzesi, Viyana.
8. Hannibal'ın Türkiye'de Atatürk tarafından dikilen heykeli. Yazarın fotoğrafı.
9. Hannibal büstü (?) Capua'dan. Mary Evans Resim Kütüphanesi.